

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК
УКРАЇНИ
ЦЕНТР ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ
Україна 01601, м.Київ,
вул. Трьохсвятительська, 4
тел.: (044) 278-30-13, 278-87-20
<http://cgo.org.ua>

NATIONAL ACADEMY OF
SCIENCES OF UKRAINE
CENTER OF HUMANITARIAN
EDUCATION
4, Tryokhsviatitelska str., 01601Kyiv,
Ukraine
ph.: (044) 278-30-13, 278-87-20
<http://cgo.org.ua>

№ 220/104

від «27» грудня 2024р.

Голові Комітету
Верховної Ради України
з питань освіти, науки та інновацій
Бабаку С.В.

Шановний Сергій Віталійович!

Відповідно Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», прийнятого Верховною Радою 26 грудня 2015 р. (№ 848-VIII), який визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку наукової і науково-технічної сфери і покликаний гармонізувати взаємодію освіти, науки, бізнесу, влади, серед основних завдань наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів є формування сучасного наукового кадрового потенціалу, здатного забезпечувати розробку та впровадження інноваційних наукових розробок. В той же час спостерігаються негативні тенденції соціокультурного поступу сучасних суспільств, серед яких має місце певне падіння престижу науки та діяльності науковця, невизнання суспільної цінності науково-інтелектуальних професій, невизначеність соціального статусу та експертної ролі науковця, що загалом позначається на зниженні його кваліфікаційного рівня. Такі кризові ситуації потребують цілісної критичної оцінки та вироблення аргументованого науковими знаннями підходу, здатного вирішити означені проблеми.

З огляду на це, експертні знання з подолання негативних факторів у сфері науки та в аспекті зв'язку науки і освіти, науки і громадського життя отримані в Центрі гуманітарної освіти НАН України в ході виконання планової науково-дослідної теми «Наукова дискусія: критика та аргументація», яка досліджувалась упродовж 2022–2024 років (керівник к. філос. н. Т. Д. Суходуб). Результат цього дослідження є певним внеском у доробок сучасної філософської та загалом гуманітарної науки стосовно формування культури полемічного дискурсу як однієї з засадничих підстав подолання кризових ситуацій та гідних відповідей науковців на сучасні історичні виклики.

Сутність наших пропозицій впливає з актуальності дослідження, яке зумовлює зважувати на наступні тенденції розвитку науки та суспільства, які можна сформулювати у такий спосіб:

1. Запропонований підхід є значимим як стосовно проблем наукових досліджень, аспірантської філософської освіти, так і практичних управлінських рішень, спрямованих на подолання кризових ситуацій та упередження і усунення ризиків та небезпек людському існуванню.

Справа у тім, що за умов сучасної цивілізації, коли звично і повсюдно декларується спрямованість на традицію демократичного облаштування суспільства, феномени «полеміки», «дискусії», «суперечки», «сперечання», «інтелектуальної боротьби» тощо, характерні передусім для теоретико-пізнавальної діяльності учених, долають притаманні їм кордони науки і виходять у простір публічного суспільно-політичного дискурсу. Так, нікого вже не дивують такі явища громадського життя як внутрішньо-партійна полеміка чи міжпартійні дебати під час виборчих кампаній або публічні дискусії стосовно актуальних проблем суспільного життя, що відбуваються під час ток-шоу у засобах масової інформації між політичними і громадськими діячами, журналістами, політологами, соціологами, експертами, активними громадянами тощо.

В цій же низці популярних суспільних подій є усталеними у сучасне громадське буття і парламентські дискусії та полемічні діалоги між депутатами або дебатами претендентів на високі державні посади, що відбуваються у присутності широкого загалу співгромадян чи, можливо, й невеличкого, наприклад, журналістського корпусу, але які все-одно за допомогою ЗМІ можуть бути широко розповсюдженими.

З огляду на дану тенденцію, при впровадженні формату дискусійного спілкування вкрай було би необхідно, аби зважувалось би не тільки на актуальність, проблемність обговорюваних питань, але і на застосовану дискусантами аргументацію (як логічну, науково-вивірену, отже нехибну, так і філософську, соціокультурну, історичну) стосовно шляхів їх розв'язання. Це певною мірою гарантуватиме, що форми полемічних публічних стосунків, які характеризують громадське життя сучасних суспільств, стануть усталеною нормою буття людей, набувши ознак своєрідних «інструментів» громадянського суспільства.

Отже, взята до уваги форма полемічного діалогу, відкрита ще у давні часи, стає практичним завданням сучасного суспільства. Задля його реалізації варто налаштовувати управлінські органи на активне застосування полеміки, дискусії заради утвердження принципу гуманності та на доцільність вживання у публічних дискусіях непродуктивних популістських тез, гасел, підходів, нечесних «аргументів», хибних доводів тощо, націлюючи на ретельне «вживання» (як наукового співтовариства, так і громадського загалу діячів) у культурно-історичний досвід полемічних дискусій, набутий передусім у межах багатовікового розвитку наукового та філософського знання.

2. У центрі уваги дослідників знаходились проблеми, пов'язані з розкриттям сутності наукової дискусії та полемічного дискурсу загалом як умови формування критичного, аргументативного мислення і громадянської позиції науковців, що є одним із дієвих комунікативно-дискурсних чинників продуктивного наукового дослідження, а головне – доведення його результатів до широких кіл наукового співтовариства, що в цілому сприятиме реалізації домагання суспільного визнання науки та позиції науковців.

Осмислення питань наукового полемічного дискурсу в означеному вимірі дозволить істотно просунутися на шляху досягнення продуктивності наукових пошуків, сприятиме формуванню нових концептуальних напрямів сучасних наукових досліджень, оскільки саме у полеміці народжуються інноваційні ідеї, здійснюється критичний перегляд попередніх підходів, що є невід'ємною частиною розвитку науки та вирішення сучасних соціокультурних, економічних, цивілізаційних, морально-етичних проблем тощо.

3. Одним із головних підсумків дослідження є висновок про необхідність введення в систему вищої та післядипломної освіти, особливо стосовно навчання в аспірантурі, курсу та, відповідно, навчальної програми з проблем розвитку у молодих спеціалістів, майбутніх науковців культури критичного, аргументативного мислення.

Адже вміння раціонально аргументувати, критично мислити, методологічно доцільно вибудовувати науково-пошукові завдання, по суті, є засадничою підставою діяльності ученого, отже означений курс має увійти у навчальний процес філософської освіти науковця. Це створить умови, за яких відбулось би освоєння аспірантами, магістрами не тільки категоріально-понятійного апарату, властивого галузям природничих, суспільствознавчих чи гуманітарних наук, але і філософської культури мислення, яка передбачає оволодіння концепціями та концептами, знання історії філософії та історії науки, розуміння підстав становлення соціокультурних цінностей, що живлять наукове пізнання та націлюють на подальший евристичний пошук в певній галузі знання, розвивають когнітивні здібності, тим самим підвищують компетентність майбутніх науковців.

У цьому контексті проведені дослідні теоретичні розвідки були зорієнтовані на врахування наступної тенденції: процес доведення істинності, доцільності певних наукових положень, концептуальних підходів, продуктивних стосовно окремих дисциплінарних напрямків ідей у наукових дискусіях та загалом у полемічному науковому дискурсі має передбачати врахування як логічного, науково-теоретичного, так і філософського, етико-аксіологічного вимірів сучасного знання.

Звідсіть випливає і етичне завдання при підготовці молодих науковців – настанова на служіння своїй професійній справі як служіння культурі – культурі мислення, культурі людських взаємовідносин як у науковому колі, так і у колі співгромадян – це має бути головною спрямованістю організації філософсько-освітнього процесу для аспірантів. Тобто, зазначене є важливим з огляду на необхідність формування молодого вченого також як особистості, для якої було би належним орієнтуватися у своїй фаховій діяльності на принципи, цінності, норми пізнання, етос науки та етику вченого й проявляти себе відповідальним, толерантним, професійно обізнаним та активно діючим громадянином з обґрунтованою усією історією філософування культурою мислення.

Центр гуманітарної освіти НАН України готовий до співробітництва в означених напрямках.

Апробація виписаних настанов вже відбувається у Центрі гуманітарної освіти Національної академії наук України, де викладається курс Освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії в аспірантурі Інститутів НАН України за спеціальністю 033 "Філософія" спеціалізація "Філософія науки та культури".

З повагою

Директор ЦГО НАН України
доктор філософських наук, професор

В.А. Рижко